

Cazacu Gheorghe

Voluntarii români ardeleni din Rusia în timpul Primului Război Mondial

Romanian volunteers from Ardeal in Russia,
during the First World War

Cazacu Gheorghe¹

The activity of Romanian volunteers from Transylvania during the First World War is an important part of Romanian history, but, unfortunately, it is not enough valorified by the historiography. That is the reason for that, Gheorghe Cazacu, using specialty literature, presents some aspects of them life and activity.

Key words: prisoners, Iacob Popa, biography, russians.

Primul Război Mondial începe în data de 28 iulie 1914 atunci când Austro-Ungaria declară război Serbiei. Declarația de război are loc exact cu o lună mai târziu după ce studentul sârb Gavrilo Princip a reușit să-l asasineze pe arhiducele imperiului Austro-Ungar Franz Ferdinand, moștenitorul tronului imperial, și pe soția sa în orașul Sarajevo,

¹ Originar din Chișinău, student al Facultății de Istorie și Filosofie din Cluj-Napoca. E-mail: cazacugheorghe@yahoo.com.

Romanian volunteers from Ardeal in Russia,
during the First World War, *Astra Salvensis*, 1,
p. 90-116

capitala Bosniei (provincie anexată la Imperiul Austro-Ungar încă din anul 1908). Asasinul cuplului imperial făcea parte din gruparea naționalistă *Mâinile Negre*, care activa în Peninsula Balcanică și avea ramificații în toate orașele mari ale Balcanilor. Cecetările au arătat că arhiducele a fost omorât din a doua tentativă cu o armă marca *Downing*.

Cauze.

Asasinatul avea să fie doar un pretext pentru Austro-Ungaria de a începe acțiunile militare în Serbia. Cauzele declanșării acestui conflict sunt multiple. Profesorul universității noastre, domnul *Sorin Mitu*, a spus în lucrarea sa de sinteză *Introducere în istoria Europei Moderne (secolele XVII, XVIII, XIX)*, acele cauze care au stat la baza primului război mondial. Acesta menționează în lucrarea sa că războiul s-a datorat rivalităților economice și coloniale² dintre marile puteri, datorită cursei înarmărilor și tensiunilor naționale existente. Nu în ultimul rând, sitemul de alianțe dintre diferitele state, a avut și el un rol important în declanșarea războiului. Acesta consideră drept o cauză și dezvoltarea statelor naționale și a patriotismului care făceau ca toate țările să fie mai hotărâte mai mult ca niciodată să apere ceea ce ele defineau ca fiind interese și idelaluri

² Sorin Mitu, *Introducere în istoria Europei Moderne (secolele XVII, XVIII, XIX)*, Cluj -Napoca, Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 2000, p. 263.

Cazacu Gheorghe

naționale³. Același istoric clujean menționează faptul că progresle științei și tehnicii au permis perfecționarea mijloacelor militare de distrugere la un nivel care nu mai avea precedent în istoria omenirii, ceea ce a determinat, de asemenea, escaladarea conflictului până la ultimile limite⁴. Progresul tehnico-științific ca o cauză a fost, de asemenea, semnalat și de către *Jan Palmowski* în volumul al II-lea al lucrării sale, *Dicționar Oxford de istorie contemporană. De la 1900 până azi*. Acesta sublinia faptul că primul Război Mondial a fost rezultatul unei îmbunătățiri evidente a sistemului de comunicații, care a permis rapida desfășurare de trupe prin folosirea căilor ferate și a navelor. Același istoric consideră că unificarea Germaniei de la 1871 a schimbat echilibrul tradițional de forțe din Europa iar afirmarea ei ca o națiune unită prin militarism și politică externă agresivă a dus la aceea că Germania a devenit un nou jucător în luptele pentru colonii⁵.

Dat fiind faptul că la data începerii războiului, Transilvania făcea parte din imperiul Austro -Ungar, aflându-se sub jurisdicția Budapestei și a guvernului lui Istvan Tisza, aceasta a fost nevoită să lupte de partea Puterilor Centrale, adică contra României (începând cu anul 1916). Încă din primele zile ale războiului, Transilvania a luptat de aceiași

³ *Ibidem*.

⁴ *Ibidem*.

⁵ Jan Palmowski, *Dicționar Oxford de istorie universală contemporană: de la 1900 până azi*, Vol II, București, BIG ALL, 2007.

Romanian volunteers from Ardeal in Russia,
during the First World War, *Astra Salvensis*, 1,
p. 90-116

parte a baricadei cu Monarhia Austro-Ungară și au fost, astfel, impuse unele reguli care activau și în alte regiuni ale Imperiului. După primele măsuri privind restricționarea zborurilor în zona Voivodinei, la 26 iulie 1914, în Transilvania s-a instituit starea excepțională: au fost îngădite dreptul de a trece frontiera, libertatea întrunirilor, prerogativele administrației locale, au fost suspendate curțile cu jurați, s-au introdus procedura judecătorească sumară, cenzura presei, supravegherea și controlul asupra poștei telefonului și telegrafului. Au fost colectate provizii, unele capacități economice au fost declarate uzine de război și s-au făcut recrutări de soldați în ultima decadă a lunii iulie. Oamenii din provincie s-au înrolat în armată cu loialitate și erau dominați de sentimentul datoriei⁶. Transilvania a trimis pe front 926.500 de soldați și ofițeri, adică 16,5% din populație⁷.

Structura etnică și numerică a soldaților transilvăneni trimiși pe câmpul de luptă	484.924(52,27%)
Români	

⁶ Ioan-Aurel Pop, Thomas Nagler (coord.), *Istoria Transilvaniei, Vol III, De la 1711 până la 1918*, Centrul de studii transilvane, Cluj-Napoca, 2008.

⁷ *Ibidem*.

Cazacu Gheorghe

Maghiari	257.110(27,75%)
Germani	87.500(9,44%)
Alții:evrei,ruteni,slavaci,romi	96.966(10,52%)

Anul 1916 a fost anul de cotitură în istoria Transilvaniei datorită intrării armatei române în regiune. Deși atacul armatei române trebuia să se dea la sud de Dunăre, sub presiunea opiniei publice române, atacul armatei române s-a efectuat în Nord și în Vest.

La 16/29 iulie 1916, la Pless a avut loc o conferință militară unde să se decidă măsurile luate în cazut intrării României în război de partea Antantei. S-a pornit de la presupunerea, onfirmată de altfel, că România va ataca spre Transilvania ceea ce ar lăsa aripa sudică descoperită. Drept urmare, s-a decis efectuarea unei ofensive puternice asupra liniei anemice din Dobrogea și de la Dunăre și apărarea Transilvaniei până la venirea trupelor austriece. La 14/27 august România declară război Austro-Ungariei, iar în noaptea din 14/27 spre 15/28 august armata română a trecut în Transilvania prin pasurile Carpaților Meridionali și Orientali. În primele zile, marșul armatei române părea a avea sorți de izbândă. Abia în vara anului 1916, generalul Austro-Ungar, Arz von Straussenberg organizase Armata I-a Austro-Ungară ,alcătuită în cea mai mare parte din unități înfrânte pe teatrele de

Romanian volunteers from Ardeal in Russia,
during the First World War, *Astra Salvensis*, 1,
p. 90-116

luptă italian și rusească. 50 de divizii germane au fost redirecționate din vest pe frontul românesc. În consecință, forțele franceze au putut trece la ofensivă cucerind fortul Douaumont. Falkebhayn, devenit comandantul forțelor armate a realizat un veritabil tandem cu generalul August von Mackensen.

Operațiunile militare pe teritoriul Transilvaniei au durat 40 de zile și au afectat un teritoriu limitat la sudul și estul provinciei, Brașovul, Sibiu, Petroșani ș.a. Operațiunile militare au avut un impact politic și psihologic considerabil. În momentul intrării trupelor române, populația românească le-a întâmpinat cu bucurie, spre deosebire de cea maghiară și sașă. Totuși nu s-au înregistrat confruntări interetnice. Prefectul Sibiului constata că „în linii mari, putem fi mulțumiți de atitudinea românilor”. Eșecul militar al armatei române în bătălia de la Turtucaia a implicat retragerea precipitată a trupelor din Transilvania. În număr considerabil preoți, învățători și fruntașii satelor au luat drumul exilului în România. Numărul refugiaților a totalizat 80.000, printre ei 2.000 de ofițeri în rezervă în armata Austro-Ungară.

Populația cea mai numeroasă a provinciei, românii, a fost supusă unei politici de retorsiune inumană de către administrația civilă de la Budapesta. Aceste măsuri au fost urmate de o politică implacabilă vizând deznaționalizarea și asimilarea etnică a românilor prin instituirea în 2 august 1917 a unei „zone culturale maghiare”. Statul maghiar a încercat în zona “culturală” de graniță și apoi în întreaga transilvanie să elimine populația

Cazacu Gheorghe

românească de la accesul la proprietatea imobiliară, prin restrângerea circulației bunurilor imobiliare. O asemenea politică a dus la desolidarizarea față de monarhie, ceea ce a cauzat multe dezertări și ,până la urmă, la exprimarea și realizarea dorinței românilor transilvăneni de unire cu România⁸.

Izbucnirea Primului Război Mondial a antrenat națiunile oprimate, din Monarhia Bicefală, care nici nu bănuiau ca obiectivul lor ulterior va fi emanciparea națională și crearea de state naționale proprii pe baza principiului autodeterminării. Anexarea Transilvaniei la Ungaria, în urma pactului dualist a avut consecințe și asupra românilor din teritorii.

Mobilizarea generală a determinat plecarea pe front a unui număr mare de români, fiind încadrați într-o armată mozaicală, accentuând la maxim contradicțiile sociale și naționale, dovedind o profundă maturizare politică⁹. După unele estimări ,numărul de soldați români din Ardeal s-ar fi ridicat la cifra de 500.000 , ceea ce reprezenta aproximativ 6% din numărul total al soldaților imperiali. Pe lângă sacrificiile celor de pe front, o mare parte a populației române a suferit în cei patru ani de război: arestări, întemnițări, internări (2000 arestați și internați, 3500 refugiați în Regatul României-cifrele provin din lucrarea lui T. V. Păcățianu, din 1922), prigoniri ale fruntașilor naționali și politici,

⁸ *Ibidem*.

⁹ Rodica Groza, *Rolul preoților militari din armata austro-ungară în Primul Război Mondial*, în „Universul școlii. Revistă de informare, opinie și cercetare pedagogică”, nr. 9, 2001, p. 14.

Romanian volunteers from Ardeal in Russia,
during the First World War, *Astra Salvensis*, 1,
p. 90-116

intelectualilor satelor (preoții fiind în special afectați), mobilizarea învățătorilor de la școlile confesionale (astfel încât acestea sunt aduse în situația de a rămâne fără cadre didactice, oferind pretextul autorităților pentru a le închide), ulterior naționalizarea școlilor confesionale etc¹⁰. Trimși în locurile cele mai odioase pe diferitele fronturi de luptă, soldații români, proveniți din toate categoriile sociale, trăiau o adevărată dramă. Pentru aceștia situația s-a agravat după intrarea României în război, pentru că trebuiau să lupte împotriva fraților lor de dincolo de Carpați. Contactul direct cu mizeriile și realitățile brutale ale frontului, jignirile și suferințele la care erau supuși soldații națiunilor din armata austro-ungară, explică atitudinea antirăzboinică a acestora, materializată în încercări de sustragere de la mobilizare, dezertări în spatele frontului, sau treceri masive la “inamic”¹¹. Aceste “treceri la inamic” pot fi considerate, pe de-o parte o formă de dezaprobare a războiului, pe de alta constituie o dovadă că

¹⁰ Liviu Maior, *Soldații români în armata austro-ungară 1914-1918*, în *Civilizația medievală și modernă românească. Studii istorice*, Cluj-Napoca, Editura Dacia, 1985, p. 360; Grecu Dan-Simion, *Aspecte ale vieții preoților militari români din armata austro-ungară (1914-1918)*, în *Buletinul Cercului de Studii al Istoriei Poștale din Ardeal, Banat și Bucovina*, an XII, nr. 3, articol consultat pe site-ul: <http://deleau-marius.blogspot.com>.

¹¹ Rodica Groza, *Soldații români din armata austro-ungară în Primul Război Mondial* (manuscris), Cluj-Napoca, 1997, p. 39.

Cazacu Gheorghe

prin acțiunile lor urmăreau să slăbească potențialul militar al monarhiei austro-ungare, grăbindu-i dezintegrarea¹².

În vederea studierii situației prizonierilor din Rusia și Italia trebuie avute în vedere lucrările mai vechi și mai noi ce au fost elaborate pe marginea acestui subiect extrem de vast. În acest sens, trebuie menționați autori precum Cornel Țucă, Petru Nemoianu, Eugenia Bârlea etc.

În cadrul preocupărilor din ultima vreme referitoare la problematica referitoare la participarea României la Primul Război Mondial, cartea distinsului cercetător dr. Cornel Tuca reprezintă o valoroasă realizare științifică, ce interesează - în egală măsură - atenția specialiștilor și unui public mai larg, interesat în cunoașterea dramei românilor ardeleni și bucovineni căzuți prizonieri în luptele angajate cu armata rusă.

În intervalul 1914-1918, 500.000 de români ardeleni și bucovineni (poate și mai mulți) au fost mobilizați în unitățile militare imperiale; aproximativ 50.000 au fost trimiși să lupte în primele linii ale fronturilor, înregistrându-se un număr ridicat de morți, răniți sau dispăruți, un tribut de sânge cu mult mai mare decât media pierderilor generale ale acestei armate. În scurt, după declanșarea conflagrației mondiale, zeci de mii de români au căzut prizonieri pe frontul rusesc.

Ideea organizării acestor români într-o

¹² Aceste "tregeri la inamic" pot fi considerate, pe de-o parte o formă de dezaprobare a războiului, pe de alta constituie o dovadă că prin acțiunile lor urmăreau să slăbească potențialul militar al monarhiei austro-ungare, grăbindu-i dezintegrarea .

Romanian volunteers from Ardeal in Russia,
during the First World War, *Astra Salvensis*, 1,
p. 90-116

structură proprie de voluntari - precizează autorul - a apărut de la începutul războiului. Multi dintre ei aveau dorința de a se alătura efortului militar menit să contribuie la distrugerea a Imperiului; „în emoțiile neutralității României, acțiunea lor nu putea avea sorti de izbândă, dar a constituit un mesaj politic clar și un suport de neprețuit pentru militanții intrării armatei române în acțiune”¹³.

S-a acordat o atenție specială repatrierii prizonierilor români din Rusia, atât a celor din partea europeană, cât și a celor din Siberia. Din cele 70 de pagini ale acestui capitol, rezultă caracterul amplu și complex al operațiunii, dificultățile de grupare, afluire și finanțare, implicarea guvernului român, a Misiunii Militare Române, a unor organisme internaționale (Liga Națiunilor, Crucea Roșie Internațională etc.), organizarea transporturilor pe cale maritimă de la Vladivostok spre țara ș.a.m.d. Cifrele prezentate (atât cele parțiale, cât și cele de sinteză) sunt edificatoare pentru eforturile depuse de cei responsabili și pentru rezultatele remarcabile obținute în condițiile date. Dincolo de unele nepotriviri de date, a unor situații, liste în care s-au strecurat inexactități, rezultă că au fost repatriați din Rusia, prin grija statului român un număr de aproximativ 23.000 - 24.000 persoane, din care peste 20.500 de ardeleni și circa 2.400 de bucovineni (la care s-au adăugat câteva sute

¹³ Cornel Țucă, *Prizonierii români din armata Austro-Ungară internați în Rusia. Problemele repatrierii*, Argonaut, Cluj-Napoca, 2011, p. 9.

Cazacu Gheorghe

de persoane, membri ai familiilor unor ofițeri, basarabeni ș.a.). Ceea ce impresionează de la prima rasfoire a paginilor cărții de față este documentarea deosebit de amplă și variată. Acordând importanță cuvenită rezultatelor obținute de istoriografia problemei, autorul a îmbogățit substanțial informația prin introducerea în dezbateră științifică a unor categorii de izvoare puțin cercetate și a unui amplu set de documente inedite, extrem de importante pentru tema în dezbateră. Se cer evidențiate cele aflate în posesia Centrului de Studii și Pastrare a Arhivelor Militare Istorice, Pitești, menționate la *Fonduri arhivistice* și cele incluse la *Memorii*, în cadrul *Bibliografiei lucrării* (a se vedea documentele din *Anexe*).

Volumul este rezultatul unei cercetări de durată, autorul publicând de-a lungul anilor numeroase studii și articole pe această temă, apărute în reviste de specialitate și în volume colective. Cu acest subiect, domnul dr. Cornel Țucă a susținut în anul 2006 cu deplin succes teza de doctorat, la Facultatea de Istorie a Universității „A.I. Cuza” din Iași, conferindu-i-se titlul de doctor în Istorie. Suntem convinși că va continua cercetarea în domeniu, va dezvolta unele chestiuni, aducând noi contribuții în cunoașterea unui capitol de istorie strâns legat de Primul Război Mondial, de România și întregirea statului național-unitar. Publicarea demersului realizat cu acuritate științifică de domnul dr. Cornel Țucă răspunde unei necesități istoriografice și introduce în dezbateră de specialitate o lucrare de referință¹⁴.

¹⁴ *Ibidem*, pp. 9-10.

Romanian volunteers from Ardeal in Russia,
during the First World War, *Astra Salvensis*, 1,
p. 90-116

În partea introductivă a lucrării lui Cornel Țucă, ne sunt prezentate unele date generale despre voluntariat, despre studierea subiectului voluntarilor români din Rusia. Astfel aflăm că bibliografia cuprinde un număr impresionant de titluri de lucrări generale, speciale memorii, culegeri de documente, studii, articole etc¹⁵. Despre apariția acestor lucrări referitoare la voluntari, autorul menționează faptul că acestea au apărut chiar din timpul desfășurării acțiunilor militare într-o măsură mai mică și, mai ales, cele apărute în perioada de după război¹⁶. Primele „memorii și însemnări, sunt, în mod evident, impregnate de impresia autorului provocată de cele căzute pe front. Cele apărute după război, au un grad mai înalt de obiectivitate. Autorul precizează faptul că pentru multe popoare, în acea perioadă, era tipic fenomenul voluntariatului. În timpul războiului a luat amploare constituirea corpurilor de voluntari și participarea acestora la război¹⁷. Autorul subliniază faptul că voluntariatul românesc a fost expresia voinței politice și militare unor forțe din rândul națiunilor discriminate de a lupta cu arma în mână în cadrul sau alături de formațiunile armate adverse sau ale propriei națiuni împotriva armatelor în care erau concentrați membrii națiunilor dominante¹⁸. În

¹⁵ *Ibidem*, p. 11.

¹⁶ *Ibidem*.

¹⁷ *Ibidem*.

¹⁸ *Ibidem*.

Cazacu Gheorghe

continuare, autorul precizează faptul că acțiunea voluntarilor români proveniți din rândurile prizonierilor armatei austro-ungare a fost incomplet și fragmentar tratată în istoriografie. Fenomenul a fost prezentat, în epoca interbelică, cu puține excepții, decât de memorialistica unor foști voluntari sau a altor participanți la acțiunea de organizare a unităților de voluntari¹⁹. Autorul precizează faptul că odată cu accederea la putere în România a Partidului Comunist, abordarea voluntariatului român în război, mai ales a celui din Rusia, a fost trecut în cea mai mare parte sub tăcere. Despre voluntarii români concentrați în Rusia între 1917-1920, există foarte puține consemnări. Mai mult, el menționează că în această perioadă când era vorba despre voluntarii români din Rusia s-a încercat să se evidențieze cu obstinație, adeziunea acestora la revoluția și ideile bolșevice și nu caracterul antibolșevic și anticentralist al demersului voluntarilor²⁰.

Autorul subliniază faptul că adeziunea unor voluntari români din armata austro-ungară la ideile bolșevice din Rusia, a fost o realitate, dar un în măsura acreditată de istoriografia anilor 1945-1965²¹. În continuare, ne este comunicat faptul că după 1968 apar noi lucrări consacrate voluntarilor români, inclusiv

¹⁹ Cornel Țucă , *Ibidem*, Apud, Ioan I. Șerban, *Voluntarii transilvăneni și bucovineni din Rusia în Războiul pentru Întregirea Neamului (1916-1919)*, Alba Iulia, 2003, p. 8-9.

²⁰ *Ibidem*.

²¹ *Ibidem*, p. 12

Romanian volunteers from Ardeal in Russia,
during the First World War, *Astra Salvensis*, 1,
p. 90-116

despre voluntarii din spațiul rusesc²². Pe de altă parte, istoricul Cornel Țucă ne dezvăluie că accentul în acea perioadă se punea pe reliefaarea unității de luptă și acțiune politică a voluntarilor pentru înfăptuirea Statului Unitar Român²³. În continuare descoperim că larga deschidere spre eludarea acestui subiect a fost înregistrată abia după 1989, odată cu căderea regimului comunist din România²⁴. Autorul menționează câteva lucrări importante ce au fost scrise pe marginea acestui subiect. Astfel, îi avem menționați pe Ioan I. Șerban cu lucrarea sa intitulată *Voluntarii transilvăneni și bucovineni din Rusia în războiul pentru întregirea neamului 1916-1919*, Alba-Iulia, 2003 ; o lucrare colectivă apărută la Iași în 2005, semnată de către Ioan Agrigoroaiei, Dumitru Ivănescu, Sorin D. Ivănescu și Silviu Văcaru cu titlul *Stări de Spirit și mentalități în timpul Marelui Război : corpurile de voluntari români din Rusia*²⁵.

Voluntariatul român, prin manifestările sale, s-a impus în istoria noastră sub o semnificație politică, militară și morală²⁶. Acesta apare și se manifestă într-o perioadă nepropice României și va avea un rol foarte important în constituirea *României Mari*. Sub aspect politic, ațiunea voluntarilor români a

²² *Ibidem*.

²³ *Ibidem*.

²⁴ *Ibidem*.

²⁵ *Ibidem*, p. 15.

²⁶ *Ibidem*.

Cazacu Gheorghe

făcut cunoscută hotărârea lor de a lupta pentru îndeplinirea unor obiective. Aceste obiective erau eliberarea națională și unirea cu România²⁷.

Prizonierii români ,ardeleni și bucovineni din armata austro-ungară internați în Rusia și-au exprimat ,în mod liber și deschis, dorința de a se înrola în armată și de a participa la lupta împotriva Puterilor Centrale, dorință exprimată încă din primăvara anului 1917²⁸.

Autorul menționează faptul că trebuia constituit în Rusia un Comitet al voluntarilor români ardeleni și bucovineni. Scopul acestuia era să asigure constituirea din rândurile prizonierilor români ardeleni și bucovineni din Rusia a unei unități militare operative destinate fronturilor din Moldova. Constituirea preconizatului corp de armată, bazat pe brigăzi, regimente și divizii nu s-a putut realiza pe teritoriul rus din cauza tulburărilor politice și sociale ce se petreceau acolo²⁹.

România a pierdut mult timp(aprilie - 22 august 1917) pentru obținerea acordului Moscovei privind înrolarea a 30.000 de prizonieri români ca voluntari. Astfel, constiuirea Corpului de Voluntari Români în Rusia în luna octombrie devine imposibil de realizat³⁰.

Măsurile de forță adoptate, restrictive și

²⁷ *Ibidem.*

²⁸ *Ibidem.*

²⁹ *Ibidem.*

³⁰ *Ibidem*, p. 16.

Romanian volunteers from Ardeal in Russia,
during the First World War, *Astra Salvensis*, 1,
p. 90-116

opresive, au făcut ca populațiile din monarhia bicefală, asuprite, să se ridice *Împotriva compromisului austro-ungar, a politicii de germanizare și maghiarizare forțată*³¹. Investirea în fruntea guvernului de la București a lui Ion I. C. Brătianu, la 1 ianuarie 1914, a însemnat o schimbare în atitudinea României, față de lupta românilor din Transilvania pentru emanciparea națională. Aceasta se traduce prin cerele guvernului român adresate guvernului lui Istvan Tisza de a-și modera *acțiunile antiromânești*³².

Izbuclnirea Primului Război Mondial, a fost privită de popoarele din Austro-Ungaria ca un moment oportun pentru soluționarea problemei dublei monarhii. Mai exact, această idee ,expusă de Corel Țucă, se referă la actul de emancipare națională a popoarelor asuprite din monarhia bicefală³³.

La decretarea mobilizării, la 31 iulie 1914, efectivele armatei austro-ungare au fost sportie la cifra de 1.500.000 de oameni iar cifra totală a celor mobilizați pe toată perioadă purtării operațiunilor militare, acrește până la cifra de 9.000.000 de soldați. Această creștere de 6 ori a numărului de soldați în timpul războiului, arată foarte clar dimensiunile uriașe și, poate chiar catastrofale, pe care le-a luat prima conflagrațiune militară³⁴.

³¹ *Ibidem*, p. 21.

³² *Ibidem*.

³³ *Ibidem*, p. 22.

³⁴ *Ibidem*, p. 25.

Cazacu Gheorghe

Întreaga suprafață a imperiului a fost împărțită în arii de competență militară unui număr de 16 corpuri de armată³⁵. Acest număr vorbește de la sine despre grandoearea războiului ce avea loc la scara întregului glob. Un aspect foarte interesant cu privire la armatele imperiale austro-ungare, este și faptul că la conducerea acestora erau în majoritate covârșitoare germani și maghiari. Faptul că la conducerea regimentelor se aflau reprezentanți ai entităților dominante, dar minoritare din punct de vedere numeric, cum ar fi germanii și maghiarii³⁶, iar în corpurile de armată propriu-zise se aflau mai tot timpul reprezentanții etniilor supuse, însă majoritare din punct de vedere numeric, cum ar fi slavii, cei mai numeroși din imperiu, sau românii, o altă etnie foarte numeroasă, constituie o discriminare vădită la adresa *celor mulți*.

Acest lucru a nemulțumit și mai mult etniile asuprite din imperiu, ceea ce a condus, în mod evident, la dezintegrarea acestuia.

Ca un detaliu cu privire la participarea etniilor la război, trebuie oferite câteva date cu referire la participarea românilor transilvăneni la Prima Mare Conflagrație Mondială. Astfel, aflăm că numărul ardelenilor de orice naționalitate ce au luat parte la primul război mondial a fost de 92.500, ceea ce reprezintă aproximativ 10% din totalul efectivelor armate utilizate de către monarhia bicefală în operațiunile militare. Din acest număr, 484.374 au fost români, ceea ce ar reprezenta peste 50%

³⁵ *Ibidem*.

³⁶ *Ibidem*, p. 27.

Romanian volunteers from Ardeal in Russia,
during the First World War, *Astra Salvensis*, 1,
p. 90-116

din numărul de soldați transilvăneni utilizați de către imperiu între 1914-1918³⁷ sau aprox 5% din numărul total de soldați utilizați de Austro-Ungaria pe fronturile Primului Război Mondial.

Autorul concluzionând, spune că pentru românii din Transilvania și Bucovina, mobilizarea și lupta sub steagul imperial a fost o adevărată tragedie. Totuși *marea majoritate a românilor* au ales să slujească armata austro-ungară, fie de teama represaliilor, fie din credința oarbă că împăratul va reuși să pună capăt nedreptăților. În momdentele când monarhul era favorabil, mulți dintre aceștia alegeau calea refugiului în România fie pe cea a dezertării³⁸.

Un aspect foarte important, este și faptul că românii considerau că alianța între Germania și Austro-Ungaria pe timp de război era una invincibilă³⁹. Cei mai mulți români din Transilvania au fost mobilizați, în majoritatea lor, în regimente de componență Corpurilor 7 de armată din Timișoara și 12 din Sibiu. Din rândurile acestor corpuri de armată făceau parte Regimentele de infanterie nr.5 din Satu-Mare și 85 Sighet, de infanterie honvezi: 2 (Arad), 4 (Oradea), 8(Lugoj) și 12 (Satu-Mare) și în batalionul 23 Vânătorii de Munte⁴⁰. Un

³⁷ *Ibidem*, p. 28.

³⁸ *Ibidem*, p. 29.

³⁹ *Ibidem*, p. 30.

⁴⁰ *Ibidem*, p. 32.

Cazacu Gheorghe

aspect interesant, dat de către autor, este și faptul că soldații români erau utilizați, aproape tot timpul, în primele linii ale armatei⁴¹.

Lagărul de la Darnița, de lângă Kiev, a fost destinat de către Marele Stat Major Rus, începând din 1/13 septembrie 1916, ca locuri de concentrare a prizonierilor români ardeleni și bucovineni din Rusia care doreau să fie voluntari în armata română⁴². La 1/13 1916, un grup de fruntași ai refugiaților ardeleni și bucovineni în România, au înaintat Consiliului de Miniștri de la București un memoriu prin care cereau Guvernului Român să se implice direct în activitatea de concentrare și înrolare a prizonierilor români din Rusia. Memoriul respectiv a fost redactat de către Octavian C. Tăslăuanu, Octavian Goga, Vasile Lucaciu ș. a⁴³. După calculul autorilor memoriului, cifra de voluntari ce se putea aduce în ajutorul armatei române era de aproximativ 115.000, dintre care 15.000 erau refugiați în România iar restul 100.000, în Rusia⁴⁴.

La 7 ianuarie 1917, a fost constituit Comitetul românilor refugiați din Austro-Ungaria⁴⁵. Acesta avea misiunea de a organiza efectivele de voluntari din rândul refugiaților și prizonierilor români ardeleni și bucovineni din Rusia⁴⁶.

⁴¹ *Ibidem*.

⁴² *Ibidem*, p. 55.

⁴³ *Ibidem*, p. 56.

⁴⁴ *Ibidem*, p. 57.

⁴⁵ *Ibidem*, p. 74.

⁴⁶ *Ibidem*, p. 75.

Romanian volunteers from Ardeal in Russia,
during the First World War, *Astra Salvensis*, 1,
p. 90-116

Regimul rezervat prizonierilor români de către zutoritățile din Rusia a fost unul destul de greu. Viața prizonierilor a fost dintotdeauna grea și a marcat pe tot restul vieții pe cel ce a trăit-o⁴⁷.

Pentru aceștia, perioada respectivă a constituit o *trăire la limită a condiției de om*⁴⁸. Dureroasa experiență a vieții de prizonier a constituit o *mutilare pe viață, fizică și psihică*. Abuzurile, discriminările, hrănirile la limita existenței, bolile și lipsa de medicamente și, mai ales gerurile iernilor rusești, au constituit *calvarul de zi cu zi* al românilor internați în Rusia⁴⁹. Un alt aspect foarte interesant este și faptul că aceștia erau supuși lagrele munci zilnice. Autorul menționează o altă forță de distrugere a psihicului deținuților în persoana grijei și a dorului de casă⁵⁰.

Un lucru demn de menționat, este acela că mulți dintre români au căzut în prizonieratul rusesc de bunăvoie. Ei făceau acest lucru pentru că nu doreau să aducă aport de război pentru dubla monarhie ci doreau să lupte împotriva acesteia, deci doreau să contribuie, pe cât se poate, la dezmembrarea acesteia și la emanciparea națională a românilor din Ardeal și Bucovina. Pe de altă parte, mulți dintre soldații români din armata

⁴⁷ *Ibidem*, p. 87.

⁴⁸ *Ibidem*.

⁴⁹ *Ibidem*.

⁵⁰ *Ibidem*, p. 88.

Cazacu Gheorghe

imperială au căzut în prizonieratul rusesc datorită cursului operațional al acțiunilor militare, nefaste pentru armata monarhiei bicefale⁵¹. În lagărul de la *Berezovka*, prizonierul Vasile Sava vorbește depre tratamentul pe care îl primesc românii spunând că *îi teorizează austriecii și maghiarii, ajunși stăpâni pe cele mai multe lagăre.*

În lagăr nu puteai comunica cu comandatura rusă, decât prin maiorul austriac, care, după raport, îți înainta rugarea comenzii rusești. Doctorul Căpețianu spune că în lagărul de la *Celebinsk*, românii au fost rău bătuti. În acest lagăr, care dealtcum numai pentru slavi și români a fost destinat, luni întregi au fost ținuți nemți și unguri. Slavii și românii au fost întotdeauna trimiși la cele mai grele lucruri iar nemții și ungurii ținuți în lagăr fără lucru⁵². Un alt aspect foarte important, este și cel potrivit căruia viața prizonierilor români era condiționată în mod direct influențată de către specificul localităților în care aceștia erau concentrați⁵³.

Lagărele de prizonieri din Rusia, au fost, de regulă, instalate în vechi cazărmi, pe câmpurile de concentrare sau în taberele în care erau efectuate exercițiile armatei ruse. Prizonierii descriau lagărele ca pe miște *barăci vechi, de lemn, și acoperite cu scânduri, putrezite de vreme*⁵⁴.

Despre interior, relatările spun că erau

⁵¹ *Ibidem.*

⁵² *Ibidem*, p. 90.

⁵³ *Ibidem*, p. 94.

⁵⁴ *Ibidem*, p. 95.

Romanian volunteers from Ardeal in Russia,
during the First World War, *Astra Salvensis*, 1,
p. 90-116

*paturile mici, strâmte, așezate pe ambele laturi ale încăperi*⁵⁵. Barăcile erau *uneori înguste și mici, alteleori uriașe și goale, ele fiind o adevărată temniță*⁵⁶. Hrana zilnică a prizonierului român, era aproape invariabilă, *pâine ca gunoiul, cașa (grâu fiert) neagră și murdară, de multe ori, amestecată cu nisip, și sci (ciorbă) niște lături în care băjbăie gândacii*⁵⁷. Ca urmare a condițiilor *umane și sanitare, prizonierii arătau foarte slăbiți. Drept dovadă, ne poate servi caracterizarea făcută de Voicu Nițescu în 1917, acesta spunea că mai toți sunt palizi cu grumazii subțiați și cu oasele feței ieșite din afară, părul capului, rărit; iar ochii, căzuți adânc în orbite, le tremură ca niște neputincioase pâlپări de opaiț*⁵⁸.

Cu toții *artăau triști și ameintau în permanență să se prăbușească frânți de oboseală și de foame*⁵⁹. Era și discriminare națională, care era făcută de către reprezentanții organizației *Crucii Roșii Internaționale*. O descriere spune că ajutoarele erau împărțite de către niște evrei care angajați în serviciul lor de spionaj. Un lucru absolut stupefiant, care este reflectat în text, se referă la faptul că românii pentru a primi ceva ajutoare, trebuiau să se declare <<maghiari>>⁶⁰. Dimitrie Staicu spune despre

⁵⁵ *Ibidem.*

⁵⁶ *Ibidem.*

⁵⁷ *Ibidem.*

⁵⁸ *Ibidem.*

⁵⁹ *Ibidem.*

⁶⁰ *Ibidem.*

Cazacu Gheorghe

Crucea Roșiei că aceasta *împarte lucruri și bani, numai la unguri, nemți și poloni*⁶¹. Atunci când nu erau internați, prizonierii întrebuițați la diferite munci. Cei ce aveau specializări, căpătate în viața civilă, erau repartizați, de regulă în fabrici, ateliere și la căile ferate. Ceilalți erau utilizați pentru efectuarea unor munci necalificate⁶². Din punct de vedere fizic, prizonierii arătau *slabi, palizi, numai oase*.

Prizonierii români au fost *siliți să lucreze 18-20 ore pezi în schimbul unei plăți zilnice de 20-25 copeici și 2 cămăși pe an*⁶³. Prizonierii români erau obligați să ducă o viață în *suferință și mizerie pe care nu le-am fi putut închipui*⁶⁴.

La 3/16 martie 1917, a fost anunțată oficial constituirea Corpului Voluntarilor Români din Rusia cu sediul la Darnița⁶⁵. Un document al comitetului executiv de la Darnița, a centralizat nominal voluntarii ale căror studii erau la un nivel superior celor primare⁶⁶. Prin intermediul Legației române de la Petrograd s-a solicitat părții ruse, la 8 martie 1917, crearea, într-o primă etapă, a unei comisii mixte însărcinate cu recrutarea voluntarilor români iar într-o etapă ulterioară, prizonierii respectivi urmau să primească documentele de liberă mișcare spre unul din locurile de

⁶¹ *Ibidem*, p. 99.

⁶² *Ibidem*, p. 100.

⁶³ *Ibidem*, pp.100-101.

⁶⁴ *Ibidem*, p. 101.

⁶⁵ *Ibidem*, p. 133.

⁶⁶ *Ibidem*, p. 135.

Romanian volunteers from Ardeal in Russia,
during the First World War, *Astra Salvensis*, 1,
p. 90-116

concentrare fixate în timp de către comisie⁶⁷.
Trebuie semnalată o disponibilitate rusă la
primirea în fabricile de stat și uzinele particulare
rusești până la 15.000 muncitori de diferite
specialități, veniți din fabricile românești⁶⁸.

Existau anumite înțelegeri între
guvernele român și rus. Una dintre ele
prevedea ca prizonierii concentrați la Darnița vor
fi duși de urgență la locul de concentrare desemnat
în sudul basarabiei. Cât privește restul de
prizonieri români, care în total sunt în număr de
120.000, guvernul rus, care apreciază pe deplin nu
numai importanța lor militară, dar mai importanța
lor politică și de contopire cu un ceas al sufletelor
românilor de peste hotare cu a celor din Regat- a
hotărât să permită extrădarea unui număr ce poate
varia între 20.000 și 40.000 de prizonieri⁶⁹.

Ulterior au fost constituite șase comisii
de recrutare a voluntarilor, fiecare dintre aceste
corpuri avânduși centrul său⁷⁰. Astfel ,se face
că Prima Comisie își avea centru la
Bachmut, cea de-a doua la Lazovka, Comisiile
III și IV -Borisoglebsk, Comisiile V și VI-Eleț⁷¹.
La Kiev a fost înființat Serviciul prizonierilor
români din Rusia pentru a funcționa alături de
corpul voluntarilor români , care funcționa și el

⁶⁷ *Ibidem*, p. 140.

⁶⁸ *Ibidem*.

⁶⁹ *Ibidem*, p. 146.

⁷⁰ *Ibidem*, p. 158.

⁷¹ *Ibidem*.

Cazacu Gheorghe

acolo⁷².

Manifestul de la Darnița. Născut în condiții dificile⁷³. Primul Corp al Voluntarilor români din Rusia a fost, la început, rodul inițiativelor personale ale unor intelectuali transilvăneni și bucovineni precum Victor Deleu, Vasile Chiroiu, Ioan Vescan etc⁷⁴. Recrutarea noilor voluntari de la Darnița a început în iua de 23 februarie⁷⁵. Guvernul român a cerut Guvernului Provizoriu apropierea verbală pentru recrutarea a 30.000 prizonieri⁷⁶. Memoriul de la Darnița exprimă *încrederea în sprijinul tinerei democrații rusești. Suntem adânc convingși-subiniază memoriul – că în acest sens a înțeles și democrația rusească ideea de autodeterminare. Dar chemarea ei, solidară și în această privință, cu democrația cea mai înaintată a Franței, Anglei, Italiei, precum și a Americii, exprimată prin glasul autorizatal generosului ei președinte, Wilson*⁷⁷. Memoriul de la Darnița a fost tradus în limbile rusă și franceză și semnat de 250 de ofițeri și 250 de subofițeri și soldați, în numele tuturor voluntarilor români. Memoriul-Manifest a fost trimis guvernului

⁷²*Ibidem* p. 162.

⁷³ *Semnificația Memoriului –Manifest al voluntarilor români de la Darnița Kievului*, p. 145.

⁷⁴ *Ibidem*.

⁷⁵ *Ibidem*, p. 146.

⁷⁶ *Ibidem*, Apud, B. A. R., msse., Arhiva Luceafărului, dosar Marele Stat Major (C.G.Pietraru, Memoriu asupra activității mele ...), mapa IX, varia 21; *La Roumaine, Paris, II, nr.19, din 23 mai 1919*.

⁷⁷ *Ibidem*, p. 147.

Romanian volunteers from Ardeal in Russia,
during the First World War, *Astra Salvensis*, 1,
p. 90-116

provizoriu al Rusiei prin curieri, sovietelor deputaților din Petrograd, Moscova, Kiev și alte importante orașe ale Rusiei, guvernului român, ziarelor și partidelor politice românești, reprezentanțelor diplomatice ale Aliatilor din Rusia, presei rusești, franceze, engleze, italiene etc⁷⁸. Fostul voluntar Petre Nemoianu, afirma că *aviația Aliată a lansat asupra pozițiilor austro-ungare de pe frontul italian sute de ziare cuprinzând textul documentului și relatări despre corpul voluntarilor de la Darnița*⁷⁹.

Declarația de la Darnița a avut un puternic ecou în România. Octavian Goga arată că *prin glasul voluntarilor vorbește Ardealul adevărat, zecile de mii de soldați care cer să se jertfească pentru pământul lor. Orice apreciere, orice înfrumusețare e inutilă, cuvintele sunt limpezi, lapidare și lămuresc adevărul*⁸⁰.

Organizațiile internaționale precum Crucea Roșiei, Liga Națiunilor a identificat numărul prizonierilor români morți sau dispăruți în prizonierat. Conform datelor centralizate, evidența lor a fost următoarea:

- 81.838 de prizonieri din Vechiul Regat;
- 72.000 de prizonieri din Transilvania și Bucovina (militari în fosta armata austro-ungară), din 3.109 localități;
- 40.200 de prizonieri din Basarabia (militari în fosta armata rusa), din 1.625 localități.

⁷⁸ *Ibidem*.

⁷⁹ *Ibidem*, pp.147-148.

⁸⁰ *Ibidem*, *Apud*, Octavian Goga, *Ne învață Mărășeștii*, Iași, 1983, pp.96-97, *România*, Iași, I, nr. 100, din 14 mai 1917.

Cazacu Gheorghe

Toate aceste cifre constituie un argument in favoarea tributului de sange pe care intregul poporul roman a trebui sa-l plateasca pentru a reuși, intr-un final fericit, sa se uneasca intr-un singur stat unitar-national: Romania Mare⁸¹.

Gazeta România Mare. Organul de presă al Corpului Voluntarilor români (iulie - decembrie 1917). Ziarul a urmat , în linii mari, evoluția primei unități de voluntary români. *Adunarea Națională a Corpului Voluntarilor români în 13/26 aprilie 1917 a făcut cunoscută Declarația- Manifest ce se voia o declarație de război a ardelenilor și bucovinenilor împotriva „patriei vitrege Austro-Ungare”*. Ziarul era expedit pe adresa unor personalități române aflate în Rusia fiind lecturat de către voluntarii încadrați în corpul din Kiev. Perioada cea mai fructuoasă dedifuzare a ziarului se suprapune aproximativ cu perioada luptelor de la Mărășești. Ziarul a ținut să sublinieze că inițiativa oraganziării prizonierilor români din teritoriul supus Austro-Ungariei în unități de voluntari a premers intrării României în război. Subiectele abordate în gazetă erau diverse, însă toate erau în strânsă legătură cu problematica specific vountariatului. Ziarul s-a preocupat de chestiunea fondurilor de ajutorare a prizonierilor români din Rusia. Pentru a-și atinge scopul, a cerut celor ce aveau posibilitate, să contribuie după puteri la sprijinirea prizonierilor lipsiți de mijloacele necesare traiului⁸².

⁸¹ Cornel Țucă, *op. cit.*, p. 299.

⁸² Gazeta România Mare, organ de presă al Corpului Voluntarilor Români din Rusia (Iulie- decembrie 1917), pp. 1-8.